

"Mladi za napredek Maribora 2019"

36. srečanje

Kdor zlate strune brati zna

UMETNOST

Raziskovalna naloga

Avtor: VITO BETON

Mentor: MOJCA HOLLER

Šola: OŠ FRANCETA PREŠERNA MARIBOR

Število točk: 161

Mesto: 2

Priznanje: zlato

Maribor, 2019

KAZALO

ZAHVALA	5
POVZETEK	6
1. UVOD.....	7
1.1. Metode dela.....	8
2. SPLOŠNO O KITARI	9
3. ZGODOVINA RAZVOJA KITAR.....	10
3.1 Prva strunska glasbila.....	10
3.2 Začetek razvoja kitare	10
3.3 Kitara pri starih Grkih in Rimljanih.....	11
3.4 Razvoj kitare do 18. stoletja.....	13
3.5 Razvoj kitare od 18. stoletja do danes	14
4 TIPI KITAR.....	16
4.1 Klasična kitara.....	16
4.1.1 Zgodovina klasične kitare v Sloveniji	17
4.1.2 Zgradba in izdelava klasične kitare.....	19
4.2 Akustična kitara	21
4.2.1 Lastnosti akustične kitare	21
4.2.2 Kako deluje akustična kitara	22
4.3 Električna kitara	22
4.3.1 Zgodovina električne kitare.....	22
4.3.2 Zgradba električne kitare.....	25
4.3.3 Oblike električne kitare.....	26
4.4 Električna bas kitara	27
4.4.1 Zgradba električne bas kitare	27
5 ZNANI SLOVENSKI KITARISTI.....	28
5.1 Tomaž Rajterič	28
5.2 Vojko Vešligaj.....	29
5.3 Andrej Grafenauer	30
5.4 Jerko Novak.....	31
6 PRAKTIČNI DEL.....	32
6.1 Rezultati in analiza odgovorov anketnega vprašalnika.....	32

7	<i>DRUŽBENA ODGOVORNOST</i>	42
8	<i>ZAKLJUČEK</i>	43
9	<i>LITERATURA IN VIRI</i>	45
10	<i>PRILOGE</i>	47

Kazalo slik:

Slika 1: Egipčanski glasbeniki	11
Slika 2: Apolon igra kitharo	12
Slika 3: Sarkofag s kitaro	13
Slika 4: Lutnja, simbol plemstva.....	14
Slika 5: Klasična kitara Hanika	18
Slika 6: Angel z lutnjo.....	20
Slika 7: Klasična kitara z deli kitare.....	17
Slika 8: Akustična kitara	21
Slika 9: Prva električna kitara	23
Slika 10: Električna kitarara	24
Slika 11: Gibson Robot kitara	25
Slika 12: Električna kitara z deli	25
Slika 13: Les Paul, oblikovalec ene najbolj priljubljene oblike kitare Les Paul	26
Slika 14: Električna bas kitara.....	27
Slika 15: Tomaž Rajterič.....	28
Slika 16: Vojko Vešligaj	29
Slika 17: Andrej Grafenauer	30
Slika 18: Jerko Novak	31

Kazalo grafov:

Graf 1: Spol anketirancev.....	32
Graf 2: Katera brenkala poznaš?	33
Graf 3: Katere tipe kitar poznaš?.....	34
Graf 4: Koliko strun ima klasična kitara?	35
Graf 5: Katerega skladatelja skladb za klasično kitaro poznaš?	36
Graf 6: Kdo je tvoj najljubši kitarist?.....	37
Graf 7: Katere vrste glasbe poslušas?	38
Graf 8: Ali igraš kitaro?	39
Graf 9: Zakaj si se odločil/a za igranje kitare?.....	40
Graf 10: Koliko časa vadiš kitaro?	41

ZAHVALA

Želel bi se zahvaliti svoji mentorici, ki mi je pomagala z nasveti, me vzpodbujala pri pripravi naloge ter sodelovala pri njenem oblikovanju.

Zahvaliti bi se želel tudi moji starejši sestri, ki je moja vzornica in me je usmerila, da sem se odločil, da bom izvedel raziskovalno nalogo ter svojemu učitelju kitare, ki mi je priskrbel dodatne podatke in literaturo.

Neizmerno pa sem hvaležen moji mami, ki je bila moja neutrudna pomočnica pri iskanju virov in oblikovanju naloge.

POVZETEK

V svoji raziskovalni nalogi sem spoznaval kitaro, njeno zgodovino in različne tipe kitar, ki sem jih tudi opisal. Pri teoretičnem delu sem uporabljal predvsem literaturo iz knjižnice in spleta, jo prebiral, povezoval in opisoval. Spoznaval sem tudi pomembnejše slovenske kitariste. V praktičnem delu sem izvedel anketo, pri kateri sem poizvedoval, kako dobro učenci sedmih, osmih in devetih razredov moje šole poznajo kitaro. Pridobljene odgovore sem obdelal in analiziral.

Ugotovil sem, da je bila kitara vedno priljubljen, priznan in uveljavljen instrument, njeni zametki pa segajo v čas pred približno 60.000 let pred našim štetjem.

Iz rezultatov ankete sem izvedel, da igra kitaro 7% anketiranih učencev, kar se mi zdi precej nizek odstotek. Nadalje sem ugotovil, da znajo moji vrstniki uvrstiti kitaro v pravilno skupino instrumentov, da poznajo več kot en tip kitare ter da jih večina ve, da ima kitara 6 strun. Torej lahko sklepam, da kljub temu, da ni veliko otrok, ki bi se odločilo za igranje kitare, le-to vseeno precej dobro poznajo.

1. UVOD

Za raziskovalno nalogo na temo kitare sem se odločil, saj sem tudi sam kitarist in me igranje kitare hkrati veseli in sprošča.

Za cilj pri raziskovalni nalogi sem si zadal, da bom spoznal razvoj kitare, njeno zgradbo in različne vrste kitare. Pregledal sem tudi, kdo so pomembnejši sodobni kitaristi v Sloveniji, ki s svojim delom širijo zanimanje za kitaro.

Nadalje sem z izvedbo ankete med vrstniki matične šole ugotavljal, kako dobro poznajo kitaro kot instrument, njeno zgradbo, zanimalo pa me je tudi ali se sami preizkušajo v njenem igranju.

Pri svojem delu sem si zastavil naslednje hipoteze:

- Hipoteza 1: Kitara je bila vedno priznan instrument.
- Hipoteza 2: Vrstniki znajo uvrstiti kitaro v pravilno skupino instrumentov.
- Hipoteza 3: Vrstniki poznajo vsaj enega skladatelja, ki je zapisal delo za klasično kitaro.
- Hipoteza 4: Vrstniki poznajo najmanj dva tipa kitar.
- Hipoteza 5: Večina vrstnikov ve, da ima klasična kitara 6 strun.

1.1. Metode dela

Nalogo sem razdelil na dva dela, na teoretični in praktični del.

Pri teoretičnem delu sem naprej zbral literaturo v knjižnici in na različnih spletnih straneh. Nato sem pričel s preučevanjem literature in primerjanjem le-te. Nekatera zastavljena poglavja sem lahko resnično celovito obdelal, saj so se različni viri med seboj dopolnjevali. Veliko koristnega sem izvedel tudi v pogovoru s svojim profesorjem kitare, tako da sem nekatere stvari nato tudi lažje razumel in jih pravilno umestil.

V praktičnem delu sem izvedel anketo z devetimi vprašanji med učenci sedmega, osmega in devetega razreda matične osnovne šole, kjer je bilo nekaj odgovorov že podanih, na nekatere pa so morali anketiranci odgovoriti sami. Pri anketi sem ugotavljal zanimanje vrstnikov za kitaro, poznavanje le-te in koliko jo tisti, ki jo igrajo, vadijo.

Z ugotovitvami na obeh delih (praktičnem in teoretičnem) sem hipoteze bodisi potrdil, bodisi ovrgel.

2. SPLOŠNO O KITARI

Kitara je glasbilo s strunami, ki spada med brenkala. Njena uporaba je zelo raznovrstna, saj se uporablja tako v klasični kot sodobni glasbi.

Beseda kitara je k nam prišla iz Španije, kjer so jo imenovali **guitarra**. Beseda guitarra izhaja iz latinščine – **chitara**, le-ta pa izhaja iz starogrške besede **kithara**. Vse besede pa najverjetneje izvirajo iz perzijske besede **sihtar**.¹ (Wikipedija, 2018).

Moderna kitara izhaja iz cithara, ki so jo okoli leta 40 n.š. v Španijo iz arabskih dežel prinesli Romani. Drugod po Evropi pa je v času Turških vpadov postala popularna lutnja. (Wikipedija, 2018).

Kitare imajo običajno šest strun, obstajajo pa tudi kitare, ki imajo štiri, sedem, deset ali celo dvanajst strun. Kitare večinoma ne najdemo v simfoničnem orkestru, so pa zato osrednji instrumenti v glasbenih žanrih kot so blues, country, flamenko, rock, ipd. (Kuhelj, 2014).

Standardna kitara je kitara, ki jo je zasnoval Španec Antonio Torres Jurado² sredi 19. stoletja in sicer ima naslednje značilnosti:

- dolžina strun je 650 mm,
- vrat ima 19 prečk,
- kobilica s strunkom, na katerega so pritrjene strune,
- ojačan sistem notranjih reber z dodatnimi oporniki,
- dno in obod kitare je izdelan iz brazilskega palisandra, vrat iz cedrovine, resonančni pokrov iz smrekovine.

Ta vrsta kitare je prevladovala celih 150 let. (Rus, 2009, str. 16).

¹ Tar je perzijska beseda, ki pomeni struno.

² Antonio Torres Jurado je bil tesar, kitarist in lutnjar, najpomembnejši španski izdelovalec kitar 19. stoletja.

V Sloveniji je bila kitara nekje do konca druge svetovne vojne dokaj neklasični instrument. Še dolgo časa po tem je bila v senci ostalih glasbil, sedaj pa se ta trend spreminja in tako postaja kitara počasi “enakovredna” ostalim klasičnim instrumentom. Svoje mesto je našla v glasbeni šoli, vedno več je tudi literature in posnetkov, organizirana so različna tekmovanja in usposabljanja ter “masterclasi”. (Rus, 2009, str. 5).

3. ZGODOVINA RAZVOJA KITAR

3.1 Prva strunska glasbila

Prva strunska glasbila so se pojavila približno 60.000 let pred našim štetjem, ko je začel pračlovek uporabljati lok. Glasbila, ki so bila podobna kitari, so imela vrat ločen od resonatorja, pojavljati pa so začela med 5.000 in 4.000 let pred našim štetjem in so jih izdelovali iz buč, kokosov in živalskih oklepov. (Šuligoj, 2019).

3.2 Začetek razvoja kitare

Začetek razvoja kitare sega v Mezopotamijo. Uporabljali so jo stari Sumeri, ki so jo imenovali **kinnor**, kar so kasneje prevzeli stari Egipčani. Tako je vidno iz starih egipčanskih slik in zapiskov, da je v času vladavine faraona Ptolomeja II. (leta 285 pr.n.št.) izvajal skladbe zbor, sestavljen iz 300 kitaristov. Iz starih egipčanskih slik je mogoče razbrati, kakšne oblike je bila tedanja kitara. Prav tako so ohranjeni posamezni primerki tega glasbila, ki so stari preko 2.500 let in na podlagi katerih lahko sklepamo, kako je to glasbilo vplivalo na razvoj kitare.

Slika 1: Egipčanski glasbeniki (Vir: <https://www.fachords.com/blog2017/ancient-guitars/>)

Raba kitare se je nadalje širila prvenstveno po vsej Aziji, kjer so se kitare in lutnje razlikovale tako po velikosti, materialu, obliki in številu strun.

V južni Indiji je **vina**, na severu Indije **sitar**, ki je bolj podoben lutnji. V Indoneziji in Timorju so uporabljali **sesando**, kitaro narejeno iz bambusa. V Tibetu je bil najbolj popularen **sgrašan**, glasbilo, ki je bilo podobno lutnji s 5-6 strunami. Znani kitajski kitari sta **kin** in **ceng**, ki imata lahko 13, 15 ali 16 strun.

Vietnam je znan po kitari **sat**, ki ima 25 strun ter po kitari **dan tan**, ki ima 16 strun. Na Japonskem je najbolj poznana kitara **koto** s 13 strunami iz svile. Vse azijske kitare so imele gibljive kobilice in svilnate strune, ki so jih v 18. stoletju zamenjale kovinske. (Rus, 2009, str. 20,21).

3.3 Kitara pri starih Grkih in Rimljanih

Kitara je svoje pravo mesto našla pri starih Grkih. V tedanji družbi je imela glasba prav posebno vlogo, še celo večjo, kot so jo imele ostale umetnosti. Grški filozof Platon je namreč zastopal stališče, da je država toliko dobra, kolikor ima dobro glasbo. Zato je bila glasbena vzgoja v

tistem času izrednega pomena še posebej pri vzgoji mladih. Pri tem je imela posebno mesto prav kitara, za katero so bili prepričani, da s svojim zvoki blagodjeno vpliva ne samo na živčevje, ampak tudi na dušo in celo človekov značaj. Zato je bilo učenje kitare pri starih Grkih obvezen predmet v učnem sistemu. (Rus, 2009, str. 6,7)

Slika 2: Apolon igra khitaro

(Vir: <https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/56.171.38/>)

Kitaro so nato prevzeli tudi Rimljani. Tam je moč kitari podobno glasbilo videti v sarkofagih iz 3. stoletja n.š.

Slika 3: Sarkofag s kitaro (Vir: <http://url.sio.si/BQH>)

3.4 Razvoj kitare do 18. stoletja

Obstaja več teorij, kako je kitara osvojila Evropo. Tako po eni teoriji velja prepričanje, da so kitaro v Evropo prinesli Arabci. Ti so leta 711 v berberskih zavojevanjih premagali Zahodne Gote, ki so imeli državo na ozemlju današnje Španije.

Po drugi teoriji pa nekateri zgodovinarji ne priznavajo, da bi imela evropska kitara predhodnico v afriško-azijski kulturi. Zavzemajo stališče, da so upodobitve kitari podobnega instrumenta v rimskih izkopaninah, sarkofagih in umetniških stvaritvah, predvsem PA freskah tiste, ki nakazujejo poreklo kitare. Prepričani so, da je kitara evropskega porekla. (Rus, 2009, str. 8)

Od 5. do 10. stoletja so bile predhodnice kitare predvsem **lira**, (neke vrste) kitara in **pandura**, mala lutnja s tremi strunami. **Lutnja** se je nato pojavila v 13. stoletju, v 14. in 15. stoletju pa je poznana **giterna**. Ta dva instrumenta so imeli bodisi glasbeniki, bodisi bogati meščani.

Slika 4: Lutnja, simbol plemstva

(Vir: <https://zivotistil.rtl.hr/edukacija/2787311/lutnja-instrument-simbol-plemstva/>)

V 16. stoletju je bila lutnja ena najpomembnejših glasbil, ki se ji je nato počasi pridružila tudi kitara. Tako je zanimivo dejstvo, da je imel angleški kralj Henrik VIII v svoji zbirki preko 380 instrumentov, med njimi pa je bilo kar 26 lutenj in 21 kitar. (Rus, 2009, str. 22).

Do 17. stoletja je bila kitara instrument s 4 strunami. V 17. stoletju pa se je začela uveljavljati 5 strunska kitara, ki je nadomeščala tudi lutnjo. Najpozneje so se s tem poistovetili v Angliji in Franciji, vendar so na koncu ugotovili, da lahko 5 strunska kitara nadomesti base. (Rus, 2009, str. 15).

3.5 Razvoj kitare od 18. stoletja do danes

V 18. stoletju in v prvi polovici 19. stoletja so italijanski, španski in francoski izdelovalci kitar le-to tudi preoblikovali. Da bi se ton kitare čimbolj približal zahtevam baroka in kasneje romantike so naredili kitaro večjo, močnejšo in težjo. Trup kitare so razširili ter ga zožili v pasu. Ubiralko so ločili in jo pritrdili na ožji vrat, segala pa je čez resonančni pokrov. Prečke na ubiralki so postale kovinske. Vrat so spojili s trupom kitare na mestu, kjer je bila 12. prečka. Dvignili so tudi kobilico, zravnali dno kitare in zamenjali rozeto z resonančno odprtino. (Rus, 2009, str. 16).

V začetku 19. stoletja je Joséf Pagés³ s prečnim opornikom ojačal spodnjo stran trupa. Na ta način je dopuščal večjo napetost strun, povečalo pa se je tudi število vibracij in s tem je posledično nastala boljša akustika. (Rus, 2009, str. 16).

Do leta 1830 so bile kitare nekoliko manjše od današnjih, sodobnih koncertnih kitar, tudi njihov zven je bil tišji. Razlika je predvsem v manjšem številu prečk, prav tako so bile strune krajše in vrat ožji kot je pri današnjih kitarah. Končno prenovo je kitara doživela sredi 19. stoletja. (Rus, 2009, str. 16).

³ Španski izdelovalec kitar iz Cádiz.

4 TIPI KITAR

Poznamo več vrst kitar – klasično, akustično, polakustično, električno, bas kitaro, idr. Kateri tip kitare uporabljamo, je odvisno od tega, katero zvrst hočemo igrati in koliko ljudem hočemo predstaviti skladbe, ki smo se jih naučili. Če hočemo npr. igrati skladbe Maura Gullianija, je najboljša izbira klasična kitara. Za igranje rocka je najbolje uporabiti električno kitaro. Če hočemo igrati le manjšemu občinstvu, sta najboljši izbiri klasična ali akustična kitara, če pa želimo igrati pred večjo skupino ljudi v večjem prostoru, je najbolje uporabiti električno kitaro. Katero kitaro bomo prijeli v svoje roke pa je odvisno tudi od našega okusa. (Kloss, 2008, str. 6,7).

Ker je v različni literaturi tudi različna razdelitev po tipih kitar, sem skušal smiselno povzeti različne vire in predstaviti naslednje tipe kitar: klasična kitara, akustična kitara, električna kitara in električna bas kitara.

4.1 Klasična kitara

Na začetku bom opisoval klasično in akustično kitaro, ki sta si po izgledu zelo podobni, prav tako pa se oba tipa od električnih kitar razlikujeta po načinu ojačanja zvoka. Ta dva tipa kitar ojačujeta zvok z votlim trupom, ki deluje kot resonančno telo.

Slika 5: Klasična kitara Hanika (Vir: lastni)

4.1.1 Zgodovina klasične kitare v Sloveniji

V Sloveniji lahko prve naslikane instrumente, lutnje in mandore, najdemo v obdobju od 14. do 16. stoletja. (Rus, 2009, str. 22).

Na freskah, ki datirajo v 15. stoletje, so naslikane lutnje, ki imajo prelomljen vrat in so največkrat naslikan instrument tistega časa na Slovenskem. Najstarejše ohranjene naslikane lutnje pri nas so v Šoštanju in pri sv. Janezu v Bohinju. (Rus, 2009, str. 22).

Slika 6: Angel z lutnjo

(Vir: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/bolfgangovi-angeli-z-glasbili.html>)

Po pisnih virih izvemo, da začetek igranja kitare sega v 20. stoletje. Komaj leta 1927 je poklicni glasbenik Adolf Gröbming izdal prvi učbenik za učenje kitare imenovan *Kitarska šola za začetnike*. Učbenik je bil namenjen igranju spremljave za petje. Enajst let kasneje je Stanko Prek prvi izvedel samostojni kitarski koncert s klasično kitaro. Največji revolucionarji v Sloveniji so tedaj bili Hubert Schara, Ljudmil Rus, Primož Soban in Tomaž Šegula. S temi pomebnimi slovenskimi kitaristi je kitara v Sloveniji dobila nov zagon. Medtem ko se je razvijala klasična kitara, se je tudi več ljudi odločalo za igranje nanjo. Povečalo se je tudi število glasbenih pedagogov v Sloveniji in zato se je pojavila potreba po izenačevanju učenja kitare. Zato so v letu 1968 ustanovili prvi aktiv učiteljev za kitaro, ki ga je vodil Tomaž Šegula. S tem so izboljšali raven pouka kitare. Uveljavili so enotno dolge učne ure in enak učni načrt. Pedagoškemu delu pa se je predano posvetil tudi Ljudmil Rus, ki je napisal nekaj instruktivnih skladb. Njegovi učenci so večinoma prejeli najvišje nagrade na tekmovanjih. (Kreča, Polhe, & Zazijal, 2010).

4.1.2 Zgradba in izdelava klasične kitare

Klasično kitaro imenujemo tudi španska kitara. Kitara ima šest strun, ki so skoraj vedno iz najlona. Kitara ima širok vrat in trup v obliki osmice. To obliko je v 19. stoletju izpopolnil španski tesar Antonio de Torres Jurado, imenovan Torres. Kitare, na katere ponavadi igrajo popularno glasbo, imajo običajno na trup pritrjeno oporno ploščo, ki ščiti zelo pomemben pokrov. Odzvočna plošča je najpomembnejši del kitare. Narejena je iz dveh delov lesa jelke, bora, cedre ali kalifornijskega borovca. Dva kosa lesa zlepijo in iz njiju izrežejo željeno obliko. Na notranji strani odzvočnega pokrova nalepijo podporna rebra v določeni obliki. To ga ojača in da vsaki kitari svoj ton. Nato izdelajo obod, ki je lahko iz mahagonija, oreha, javorja, palisandra ali iz sikomore⁴. Trakove nato segrejejo in jih vlijejo v kalupe, da dobijo želeno obliko. Lesene krcle in obroke nato pritrdijo na notranjost oboka. S tem zagotovijo prožno vezavo med odzvočno ploščo in ostalimi deli. Odzvočni pokrov ima na sredini luknjo, ki jo imenujemo zvočnica. Odzvočna rebra pa niso samo na odzvočni plošči, ampak so tudi na dnu kitare. Za dno trupa je potreben manj kvaliteten les. Ponavadi je trup izdelan iz istega lesa kot obod.⁵ Ko končajo trup, se lotijo končne obdelave. Vrat prilepijo na vrh trupa in nato še na dno. Za zaščito lesa na okvirjenih delih potrebujejo okrasne obrobe, narejene iz lesenih ali plastičnih trakov. Vrat je ponavadi iz mahagonija ali cedre. Nato na glavo, ki je iz istega lesa, pritrdijo navijalke, na vrat pa prilepijo ubiralko, ki je ponavadi iz ebenovine, ki je eden najtrših lesov na svetu. Nazadnje prilepijo še kobilico, ki je prav tako iz ebenovine. Tudi kobilica je zelo pomembna, saj prenaša nihanje na odzvočni pokrov. (Ardley, str. 43,42).

⁴ Vzhodnoafriško drevo z zelo trdim lesom.

⁵ Dokaz, da za dno ni potreben tako kvaliteten les je, da je Torres izdelal kitaro iz papirne kaše (odzvočni pokrov, ki je seveda ključnega pomena, je bil lesen). Njegova kitara je takrat marsikoga presenetila, saj je imela presenetljivo dober zvok.

Slika 7: Klasična kitara z deli kitare
(Vir: <http://www.trzalica.com>)

4.2 Akustična kitara

4.2.1 Lastnosti akustične kitare

Akustična kitara je po obliki zelo podobna klasični kitari. Kot vsaka kitara ima vrat, ki je navadno iz mahagonija, ubiralko, ki je največkrat iz ebenovine in telo iz cedre ali kakšnega podobnega lesa. Od klasične kitare se razlikuje po zaščitnem pokrovu na resonančnem pokrovu in po strunah, ki so narejene iz kovine.

Slika 8: Akustična kitara

(Vir: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Kitara>)

Če ni vključena v ojačevalec, je primerna za igranje v manjšem prostoru, drugače pa lahko z njenim zvokom zadovoljimo večglavo množico.

4.2.2 Kako deluje akustična kitara

Akustična kitara deluje podobno kot klasična kitara. Ko zaigramo struno se enaka frekvenca prenese preko mostička na pokrov, kjer se zvok prenaša. Pri zvoku je ključnega pomena zvočna odprtina, zaradi katere pa se zvok ojača. Kako glasen bo zvok je odvisno od tega, kako silovito bomo zabrenkali na strune. V osnovno frekvenco tona pa so pomešane tudi druge frekvenco, ki tonu določijo barvo. Te vmešane frekvene pa lahko spreminjamo s kotom brenkanja na struno in urejenostjo nohtov na rokah. (Černe, 2009).

4.3 Električna kitara

Električne kitare predstavljajo drug zaokrožen sklop kitar. Od sklopa akustičnih kitar se razlikujejo predvsem po načinu ojačanja zvoka, saj pri električnih kitarah zven strun ojača ojačevalec.

4.3.1 Zgodovina električne kitare

Ker jazz kitaristom v prvi polovici 20. stoletja akustične kitare niso bile dovolj glasne, je nastala potreba po glasnejših. Tako so nastale električne kitare. Prvo električno kitaro je leta 1931 izdelalo podjetje Rickenbacker Company. Nato je okoli leta 1933 Orville Gibson predlagal izdelavo polakustične kitare, ki jo je nato leta 1935 izdelala tovarna Gibson ter poimenovala električna španka. Bila je zelo podobna klasični kitari, vendar se je razlikovala po tem, da je imela dva odzjemnika (pickupa). Leta 1950 je Leo Fender izdelal prvo komercialno uspešno kitaro, imenovano Fender Esquier (kasneje preimenovano Telecaster). Štiri leta kasneje je izdelal še eno, zelo priljubljeno kitaro Fender Stratocaster. Leta 1954 pa je iz tovarne Kalamazu prišel prvi model ene najpriljubljenejših kitar Gibson, Les Paul.

Slika 9: Prva električna kitara

(Vir: https://dijaski.net/gradivo/gla_ref_elektricna_kitara_01)

Električna kitara, ki je bila izumljena v Ameriki, se je hitro prenesla tudi na druge celine. Tudi njena izdelava ni ostala skrivnost. Električna kitara je postala vedno bolj priljubljena in kmalu so se uveljavili že prvi odlični kitaristi kot npr. v Franciji bratje Jacobacci (1956), Cristophe Leduc (1978), Patrice Viger (1980), Lag (1982).

Leta 1962 je v Angliji podjetje Vox izdelalo novo in drugačno peterokotno kitaro, poimenovano Phantom. Leto pozneje so na osnovi prvotne oblike Voxove kitare izdelali podobno kitaro, ki so jo poimenovali MarkVI. Kitara je imela trup v obliki solze, med uporabnikov kitare pa je bil tudi kitarist skupine The Rolling Stones Brian Jones ter kasneje tudi Johnny Thunders iz skupine New York Dolls.

Slika 10: Električna kitara
(Vir: lastna zbirka)

V sredini 1960 so postale popularne kitare z dvanajstimi strunami. Zato je Vox predstavil nove tri kitare: Phantom XII, Mark XII in Tempest XII. Nekatere dvanajststrunske kitare so tehtale tudi do 12 kg, zato so nekateri kitaristi kitaro igrali na mizi na način, kot da bi tipkali po tipkovnici.

V letu 1990 se je na tržišču pojavil nov izdelovalec kitar - Line 6, ki je eden glavnih proizvajalcev ojačevalcev in efektov. Posledično je prišlo do izdelave novega modela kitar, imenovanega Variax.

Leta 2007 je podjetje Gibson izdelalo novo kitaro in sicer Robot kitara. Kitara je zelo uporabna za tiste, ki igrajo na različni koncertih, saj omogoča, da na to kitaro samo nastaviš uglasitev in

kitara se sama uglesi. Prednost tega je, da kitaristi na koncertu ne rabijo več menjavati kitar. (Černe, 2009).

Slika 11: Gibson Robot kitara
(Vir: <http://skrci.me/UaHAW>)

4.3.2 Zgradba električne kitare

V nadaljevanju bom opisal pomembnejše dele električne kitare:

1. glava
2. sedlo
3. navijalke
4. kovinske prečke
5. kovinska jelenka
6. označena polja
7. vrat
8. stik vrata in trupa
9. telo
10. odvzemniki ali pickupi
11. gumbi za glasnost in barvo tona
12. mostiček oziroma tremolo sistem
13. varovalna plošča.

Slika 12: Električna kitara z deli(vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Električna_kitara#/media/File:Electric_guitar_parts.jpg)

Največkrat ima šest strun, lahko pa tudi več. Telo kitare je ponavadi narejeno iz tršega in bolj čvrstega lesa kot npr. mahagonij, javor, jelša ali hrast, včasih pa je telo narejeno tudi iz sintetičnega materiala (polikarbonat) ali aluminijastih zlitin.

Pri električnih kitarah je veliko možnosti za izdelavo, saj so želje sodobnih kitaristov zelo raznolike. Tako lahko že sedaj električne kitare delimo v različne skupine kot npr.:

- po obliki,
- uporabi lesa,
- opremi, ki je uporabljena,
- barvi, ipd. (Černe, Električna kitara, 2009).

4.3.3 Oblike električne kitare

Električne kitare so lahko najrazličnejših oblik. Ene najbolj pogostih in prepoznavnih oblik kitar so stratocaster, Les Paul, telecaster, flying V, SG, 335,... (Ardley, 1990).

Slika 13: Les Paul, oblikovalec ene izmed najbolj priljubljenih oblik kitare Les Paul
(Vir: <http://skrci.me/9wVO7>)

4.4 Električna bas kitara

Električna bas kitara je podobna električni kitari saj ima poln trup, navijalke, magnete, idr. razlikuje se le v tem, da ima namesto šestih tanjših strun štiri debelejše. Oglasitev te kitare je enaka oglasitvi najnižjih štirih strun na klasični, električni ali akustični kitari (E,A,D,G).

4.4.1 Zgradba električne bas kitare

Kot vsaka kitara ima tudi električna bas kitara trup, vrat in ubiralko, vijake za oglaševanje kitare, sedlo in mostiček. Ima poln trup in nadzorne gumabe za uravnavanje glasnosti in tona. Zagrajena je zelo podobno kot električna kitara. (Černe, Električna kitara, 2009)

Slika 14: Električna bas kitara
(Vir: lastna zbirka)

5 ZNANI SLOVENSKI KITARISTI

V Sloveniji imamo veliko odličnih kitaristov. Kar nekaj pa jih je tudi takšnih, ki segajo po najvišjih mestih v svetovnem merilu kot na primer prof. Vojko Vešligaj, prof. Tomaž Rajterič idr. V nadaljevanju bom opisal nekaj pomembnejših in odličnih slovenskih kitaristov.

5.1 Tomaž Rajterič

Tomaž Rajterič je odličen slovenski kitarist, rojen leta 1967 v Ljubljani. Kitaro je študiral na Konservatoriju v Ženevi, kjer je diplomiral in dobil prvo nagrado v virtuoznosti leta 1988. Med letoma 1989 in 1991 se je izpopolnjeval na Glasbenem konservatoriju v Lozani, kjer ga je učil prof. Dagobert Linhares. Študij je nadaljeval še v Salzburg (Mozarteumu) pod mentorstvom prof. Eliot Fiska, ki ga je zaključil leta 1997.

Slika 15: Tomaž Rajterič

(Vir: <http://url.sio.si/Cba>)

Tomaž Rajterič je nagrajenec državnih in mednarodnih tekmovanj, med drugim je v letu 1985 dobil nagrado na tekmovanju v Sabléju (Francija) in v Beogradu (Mednarodno tekmovanje glasbene mladine). Leta 1986 je imel prvi celovečerni solistični recital v ljubljanskih Križankah. Od takrat dalje redno nastopa na največjih slovenskih odrih (Cankarjev oder, Poletni festival v Ljubljani). Do sedaj se je z igranjem v komornih skupinah in s spremljanjem priznanih pevcev predstavil v mnogih evropskih državah v Jezni Ameriki, Aziji, ZDA.

Tomaža Rajteriča vabijo tudi na mednarodne kitarske festivale, prav tako pa je povabljen, da kot gost igra v različnih orkestrih. Tako je nastopil kot solist v Zagrebškem orkestru, Orchestre de Chambre de Lausanne, Slovenski filharmoniji. (Kreča, Polhe, & Zazijal, 2010, str. 18,19).

5.2 Vojko Vešligaj

Vojko Vešligaj je rojen v Celju leta 1978. Osnovno glasbeno šolo je obiskoval v Rogaški Slatini, dokončal pa jo je v Šentjurju. S srednjo glasbeno šolo je nadaljeval v Mariboru. Učila sta ga Davorin Korošec in Olga Rojs, izpopolnjeval pa ga je prof. Istvan Römer. V Mariboru je tudi končal Srednjo glasbeno šolo v kontrabasu. Šolanje je nadaljeval na Akademiji za glasbo v Ljubljano, kjer ga je prvo leto učil prof. Andrej Grafenauer in nato pa Tomaž Rajterič.

Slika 16: Vojko Vešligaj

(vir: <https://www.konservatorij-maribor.si/učitelji/vesligaj-vojko>)

Leta 2002 je z odliko diplomiral, leta 2003 končal diplomatski študij z Dvojnim koncertom. Imel je ogromno samostojnih recitalov in koncertov z različnimi komornimi skupinami. Vabijo ga, da bi nastopal v različnih evropskih državah kot na primer Grčiji, Italiji, Hrvaški, Srbiji, še vedno pa rad nastopa tudi v Sloveniji. Nastopal je na številnih kitarskih festivalih v Sloveniji kot so npr. GM oder, Jesenske serenade, Kitarski večeri v Unionu, Festival Lent, Kitarski festival Sežana ter osvojil veliko nagrad in priznanj.

Vojko Vešligaj je tudi dobitnik Prešernove nagrade 2003 in dobitnik Akademске nagrade za posebne dosežke Ljubljana. Sedaj poučuje klasično kitaro na Konservatoriju za glasbo in balet Maribor. Ima samostojne koncerte in je član skupine Mascara.

5.3 Andrej Grafenauer

Andrej Grafenauer z igranjem kitare je začel šele v 2. letniku gimnazije. Končal je nižjo in srednjo glasbeno šolo v razredu Tomaža Šegule. Šolanje je nadaljeval na Glasbeni šoli v Gradcu, kjer je tudi diplomiral v razredu prof. Marge Baum - Klasinc. Svoje znanje je izpopolnjeval tudi pri nekaterih znanih umetnikih. Deloval je tudi v manjših komornih skupinah, kot solist pa je nastopal na številnih pomembnih prireditvah tudi izven Slovenije. Izdal je tudi več nosilcev zvoka. Na njegovi prvi kaseti iz leta 1991 so bile skladbe S. Bacha. Naslednji dve plošči sta bili namenjeni slovenskim klasičnim kitaristom in njegovim skladbam (1992, 1995). Na petih solističnih kompaktnih je zaigral svetovno, renesančno in romantično glasbo. Izdal je tudi dve kompaktni plošči v zasedbi kitarskega dua.

Slika 17: Andrej Grafenauer

(Vir: <https://www.ag.uni-lj.si/zaposleni/24>)

Andrej Grafenauer deluje tudi kot pedagog. Že leta 1982 se je redno zaposlil na Srednji glasbeni in baletni šoli, kjer je več let deloval kot vodja kitarskega oddelka. Na Koroški glasbeni šoli je začel poučevati leta 1992.

Od leta 2003 je bil prodekan za študijske zadeve, od l. 2009 pa je dekan na Akademiji za glasbo v Ljubljani in redni profesor. (Univerza v Ljubljani, 2017)

5.4 Jerko Novak

Jerko Novak je bil rojen leta 1957 v Beogradu. Študij kitare je zaključil na Visoki šoli v Gradcu pri prof. Marge Baüml Klasinc. Je kitarski solist in koncertant ter pedagog na področju glasbe. Prve učne ure kitare je preživel pri profesorju Hubert Scharri.

Z zelo bogatim solističnim repertoarjem je nastopal v več evropskih državah (Avstrija, Italija, Nemčija, Švedska, Španija). Sedaj stalno poučuje na Srednji glasbeni in baletni šoli v Ljubljani. Intenzivno se posveča tudi komponiranju. Ustvarja pa tudi glasbo za gledališče in filme. Njegovo najbolj znano sodelovanje je sodelovanje z Neco Falk pri projektu Maček Muri (1984). (Kreča, Polhe, & Zazijal, 2010, str. 17)

Slika 18: Jerko Novak

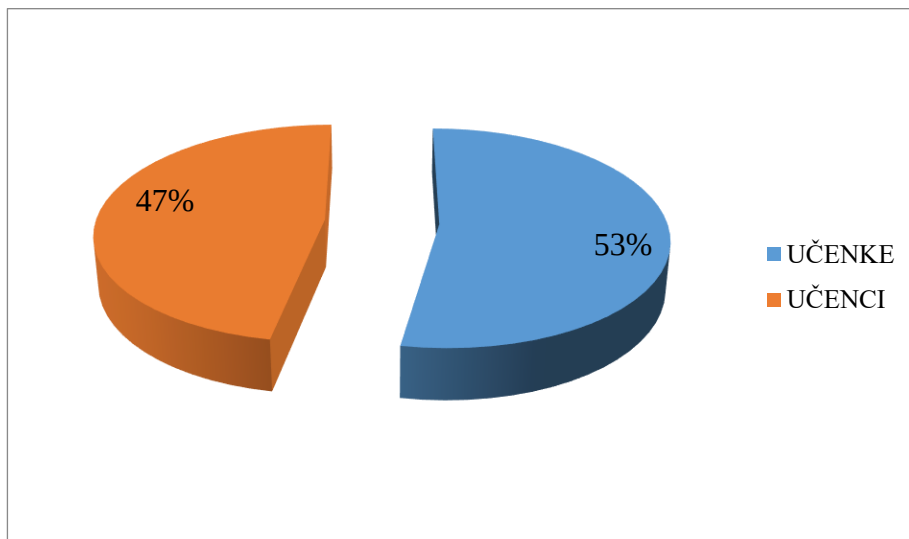
(Vir: <https://www.rtvsllo.si/moja-generacija/neca-falk-macek-falot-je-zdaj-zelo-aktualen/329066>)

6 PRAKTIČNI DEL

6.1 Rezultati in analiza odgovorov anketnega vprašalnika

Ker me je zanimalo, kaj moji vrstniki vedo o kitarah, kako poznajo brenkala, ali igrajo kitaro in katero glasbo poslušajo, sem pripravil anketni vprašalnik. Anketni vprašalnik je sestavljalo devet vprašanj. Na nekatera vprašanja je bil odgovor že ponujen, nekatera vprašanja pa so bila odprtega tipa in so od anketiranca zahtevala zapisan odgovor. Anketiral sem učence sedmih, osmih in devetih razredov matične šole. Anketo je izpolnilo 174 učencev, 92 učenk in 82 učencev.

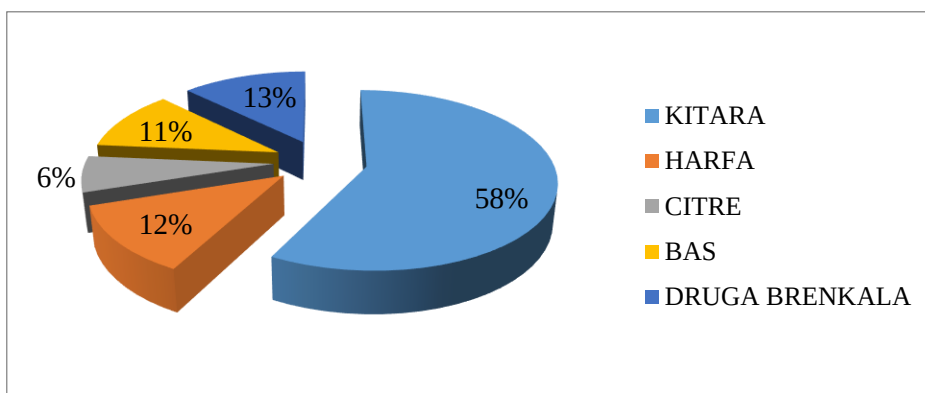
Graf 1: Spol anketirancev

Anketno vprašanje št.1: Katera brenkala poznaš?

Vprašanje je bilo odprtega tipa in je bilo možnih več odgovorov. Pričakovati je bilo, da bo največ učencev poznalo kitaro. Moja pričakovanja so se uresničila. Kitaro pozna 58% anketirancev. Zanimivo je, da se je na drugem mestu znašla harfa, med drugimi brenkali pa so učenci našli liro, banjo, mandolino, ukulele, balalajko in tamburico. Med brenkali se je znašlo tudi veliko godal in zagotovo učiteljica Glasbene umetnosti ne bo navdušena nad odgovori. Še dobro, da so bili anonimni.

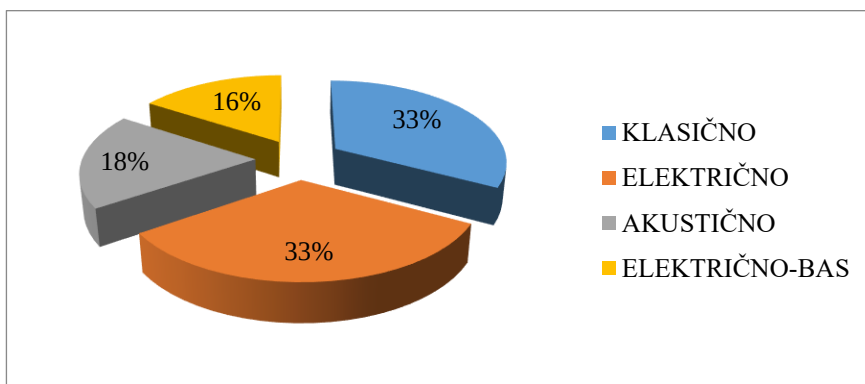
Graf 2: Katera brenkala poznaš?

Anketno vprašanje št. 2: Katere tipe kitar poznaš?

Za to vprašanje sem uporabil vprašanje zaprtega tipa. Zanimalo me je, katere tipe kitar anketiranci poznajo. Obkrožili so lahko več ponujenih odgovorov. Odgovori so pokazali, da najbolj poznajo klasično in električno kitaro. Število odgovorov je bilo enakovredno, saj je 33% anketirancev obkrožilo ta dva odgovora. Najmanj anketirancev pozna bas kitaro, kar je pravzaprav presenečenje, saj je bas kitara sestavni del pop in rock glasbenih zasedb.

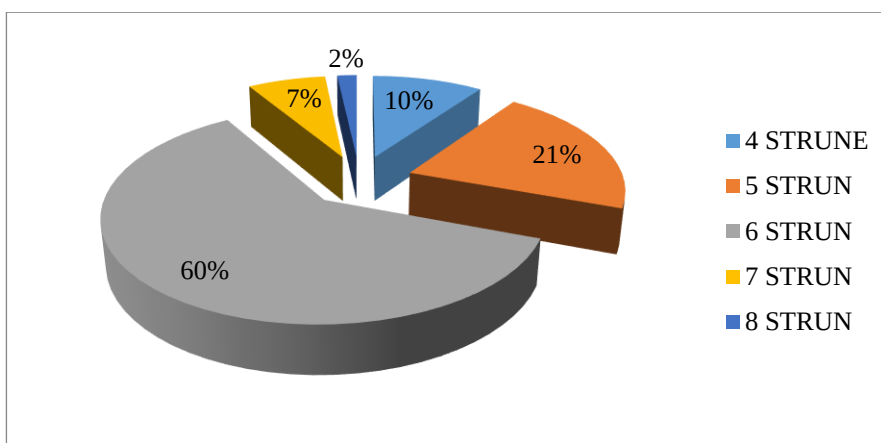
Graf 3: Katere tipe kitar poznaš?

Anketno vprašanje št. 3: Koliko strun ima klasična kitara?

Da ima klasična kitara 6 strun je vedelo 105 učencev, kar predstavlja 60% anketirancev. Odgovor je presenetljivo nizek, saj je veliko anketirancev - 21% odgovorilo, da ima klasična kitara 5 strun. Na vprašanje ni odgovorilo 13 anketirancev, kar predstavlja 7,5% anketirancev.

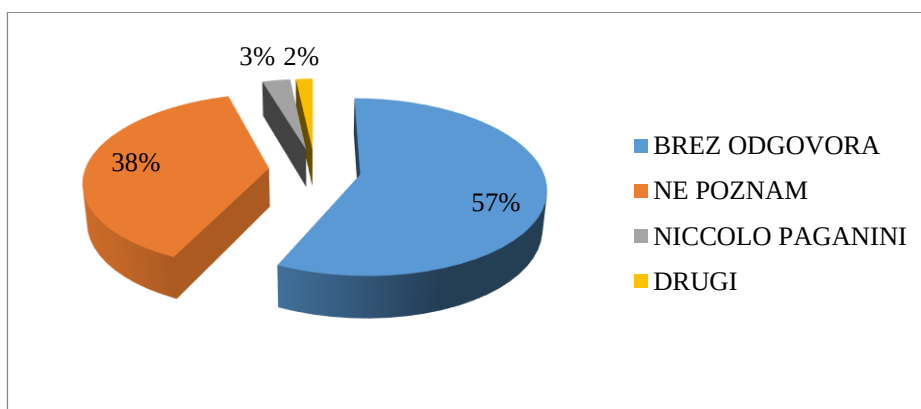
Graf 4: Koliko strun ima klasična kitara?

Anketno vprašanje št. 4: Katerega skladatelja skladb za klasično kitaro poznaš?

Za naše anketirance je bilo vprašanje očitno prezahtevno. Kar 99 (57%) jih nanj ni odgovorilo, 67 oz. 38% pa ga ne pozna. 7 se jih je le opogumilo. Zapisali so, da poznajo Niccolo Paganinija (domnevam, da so bili to učenci 8. razreda, ki so se o njem učili pri GUM) ter Fernanda Sora, Tomaža Šegulo, nekdo pa je omenil celo Shawna Mendesa.

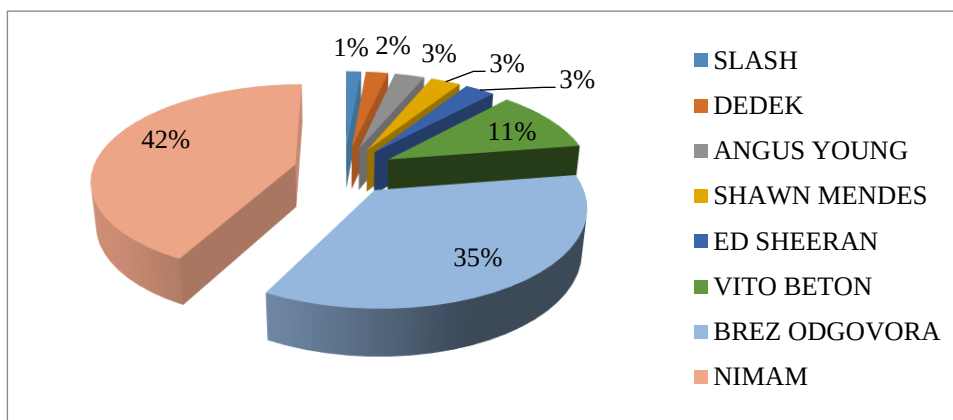
Graf 5: Katerega skladatelja skladb za klasično kitaro poznaš?

Anketno vprašanje št. 5: Kdo je tvoj najljubši kitarist?

Na vprašanje odprtega tipa je 60 ali 42% anketirancev odgovorilo, da nima najljubšega kitarista, 50 oz. 35% na vprašanje ni odgovorilo. Poznajo pa kar nekaj kitaristov. 15 jih je omenilo učenca Vita Betona, imenovani pa so bili tudi Angus Young, kitarist skupine AC DC, Ed Sheeran, Slash, Jimmy Hendrix, Keith Richards pa tudi dedki in očetje.

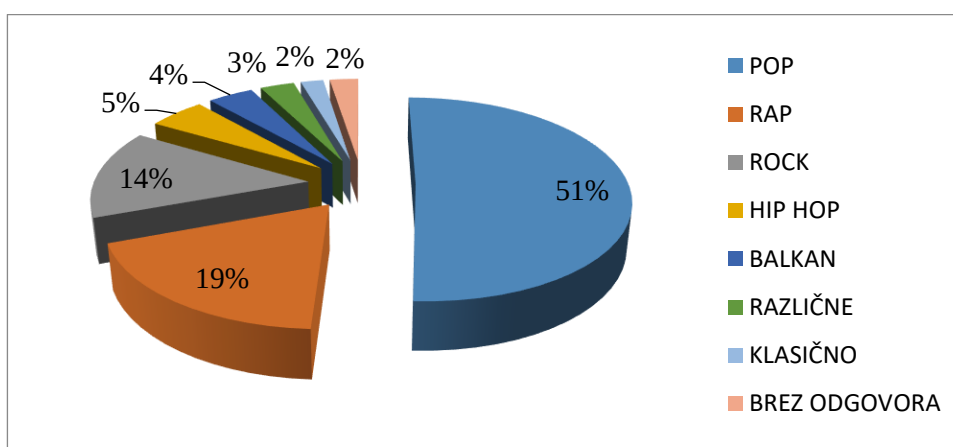
Graf 6: Kdo je tvoj najljubši kitarist?

Anketno vprašanje št. 6: Katero vrsto glasbe poslušáš?

Med anketiranci je najpopularnejša pop glasba, saj jo posluša 101 anketiranec, kar predstavlja 51% anketirancev. Na drugem mestu je rap s 19%, nato pa rock, ki ga posluša 14%. Med rock sem prištel tudi metal, ki je bil tudi omenjen. Anketiranci so lahko zapisali več zvrsti glasbe, našel pa se je tudi tak, ki glasbe ne posluša. Zanimivo bi bilo vedeti ali tudi tistih 5, ki niso odgovorili, glasbe sploh ne posluša ali pa se jim le ni dalo odgovoriti.

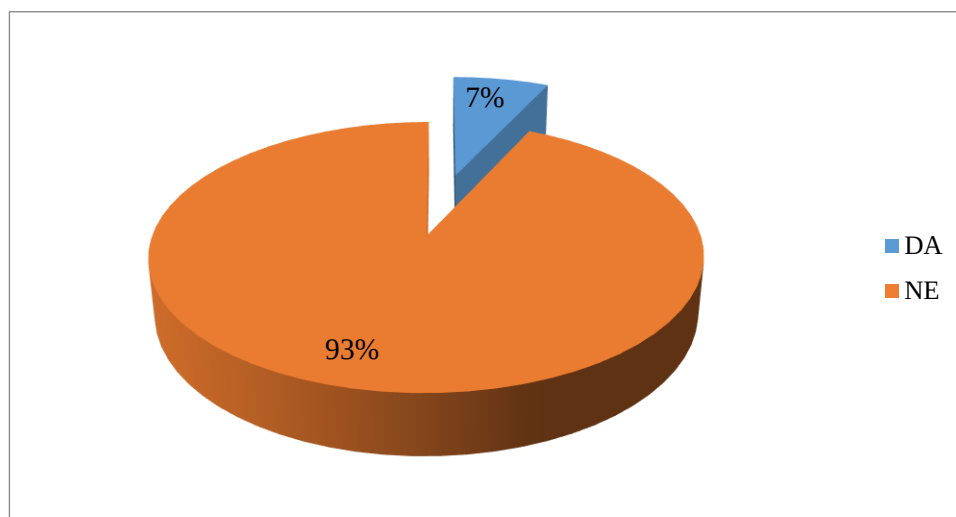
Graf 7: Katero vrsto glasbe poslušáš?

Anketno vprašanje št. 7: Ali igraš kitaro?

Le 12 oz. 7% anketiranih učencev igra kitaro, kar je presentljivo malo.

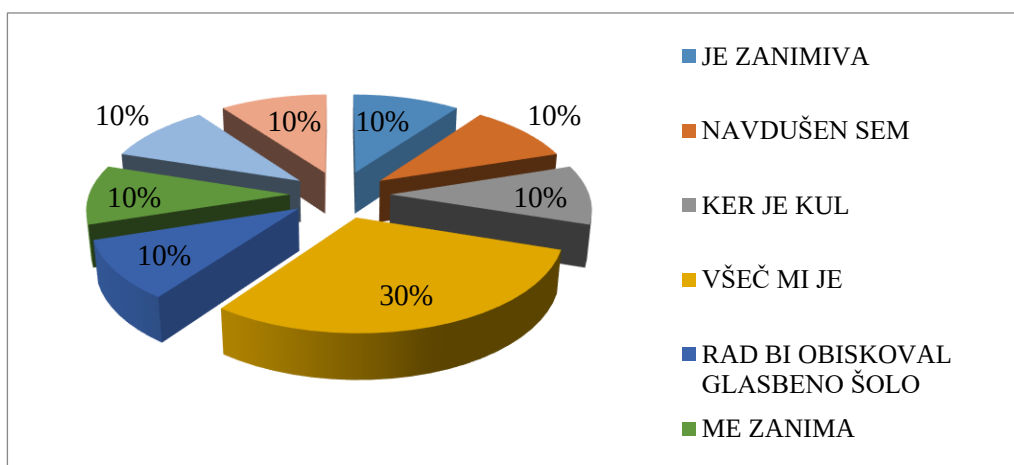
Graf 8: Ali igraš kitaro?

Anketno vprašanje št. 8: Zakaj si se odločil/a za igranje kitare?

Večini odgovorov je skupno to, da anketiranci radi grajo kitaro. Zanje so se odločili, ker jim je igranje kitare všeč. Zanimivo pa je, da 2 anketiranca na to vprašanje nista odgovorila.

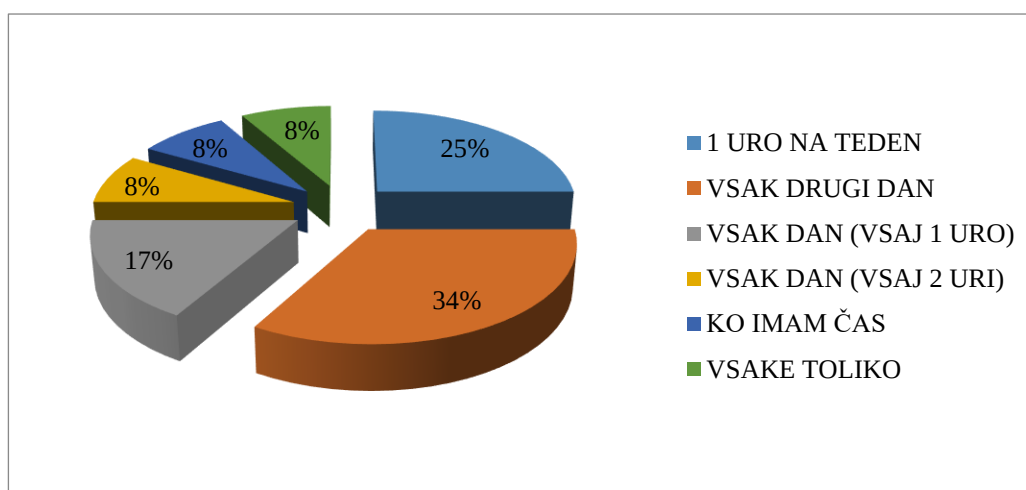
Graf 9: Zakaj si se odloč/a za igranje kitare?

Anketno vprašanje št. 9: Koliko časa vadiš kitaro?

Iz odgovorov je razvidno, da vadenje kitare ni najljubša veščina naših kitaristov, saj so le 3 anketiranci (25%) odgovorili, da vadijo vsak dan. Najbolj me je nasmejal odgovor nekoga, ki vadi le vsake toliko. Je vsaj napisal po pravici.

Graf 10: Koliko časa vadiš kitaro?

7 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Kdor zlate strune brati zna, temu čast in slava pravi besedilo Dvorakove pesmi, ki ga je poslovenil Jože Humar. Glasba je izjemnega pomena za posameznika in družbo. Že v antični Grčiji so ji pripisovali najpomembnejšo vlogo pri oblikovanju človeške osebnosti. Ker živim z glasbo že od malih nog, ni bilo dvoma, da bom za temo svoje prve raziskovalne naloge izbral svoje glasbilo, kitaro. Četudi jo igram že veliko let, sem tokrat prvič posegel po teoretičnih virih o kitari. S temi viri sem moral ravnati skrbno in odgovorno. Trudil sem se, da so bili uporabljeni transparentno in jasno.

Družbeno odgovornost pojmem kot ravnanje posameznika oziroma organizacije, ki vpliva na materialni in duhovni razvoj ljudi. Mnenja sem, da s svojim raziskovalnim delom pomembno vplivam na lastni razvoj hkrati pa širim svoje znanje in s tem prispevam k blagostanju skupnosti.

8 ZAKLJUČEK

V svoji raziskovalni nalogi sem poskušal čimbolj opisati kitaro. Hotel sem tudi izvedeti, kako dobro le-to učenci poznajo in koliko jih kitaro tudi igra. Tekom raziskovalne naloge pa sem si zastavil tudi 5 hipotez:

- Hipoteza 1: Kitara je bila vedno priznan instrument.
- Hipoteza 2: Vrstniki znajo uvrstiti kitaro v pravilno skupino instrumentov.
- Hipoteza 3: Vrstniki poznajo vsaj enega skladatelja, ki je zapisal delo za klasično kitaro.
- Hipoteza 4: Vrstniki poznajo najmanj dva tipa kitar.
- Hipoteza 5: Večina vrstnikov ve, da ima klasična kitara 6 strun.

Prvo hipotezo, ki se glasi »**Kitara je bila vedno priznan instrument**« po pregledu literature lahko **potrdim**. Kitara je namreč skozi zgodovino imela pomembno vlogo. Tako je že grški filozof Platon zastopal stališče, da je država toliko dobra, kolikor ima dobro glasbo. Pri tem je imela posebno mesto prav kithara, za katero so bili prepričani, da s svojim zvoki blagodejno vpliva ne samo na živčevje, ampak tudi na dušo in celo človekov značaj, tako da je bilo učenje kitari podobnega instrumenta pri starih Grkih obvezen predmet v učnem sistemu. Nadalje je bila predhodnica kitare lutnja v 13., 14. in 15. stoletju simbol plemstva, angleški kralj Henrik VIII pa je v svoji zbirki, ki je štela preko 380 instrumentov, imel kar 26 lutenj in 21 kitar.

Druga hipoteza pravi »**Vrstniki znajo uvrstiti kitaro v pravilno skupino instrumentov**«. To hipotezo lahko prav tako **potrdim**, saj je po rezultatih ankete moč videti, da je skoraj 60% vprašanih med brenkala na prvo mesto uvrstilo kitaro.

Nadalje ugotavljam, da je bila tretja hipoteza, ki zagovarja stališče, da »**Vrstniki poznajo vsaj enega skladatelja, ki je zapisal delo za klasično kitaro**« za učence pretežka, saj kar 57% na vprašanje ni odgovorilo, 38% anketiranih pa je zapisalo, da ne pozna nobenega skladatelja, tako do te hipoteze **ne morem potrditi**.

Četrta hipoteza se glasi »**Vrstniki poznajo najmanj dva tipa kitar**«. Največ odgovorov sta prejeli klasična in električna kitara, ki sta po številu odgovorov enakovredni, tako da lahko omenjeno hipotezo **potrdim**.

Prav tako lahko **potrdim** tudi peto hipotezo, ki se glasi: »**Večina vrstnikov ve, da ima klasična kitara 6 strun**«, saj je 60%, torej več kot polovica anketiranih, na vprašanje odgovorilo pravilno.

9 LITERATURA IN VIRI

ARDLEY, Neil. 1989. *Glasbila*. Murska Sobota: Pomurska založba.

ČERNE, Matej. 2009. *Električna kitara*. [on line] Dostopno na spletnem naslovu https://dijaski.net/gradivo/gla_ref_elektricna_kitara_01 (14.1.2019).

FIŠER, Lev. 2015. Številni obrazi kitare. *Glasna*. [on line] Let.46, št.4. Dostopno na spletnem naslovu <http://www.glasbenamladina.si/wp-content/uploads/1.-kategorija-Fišer.-L.-Številni-obrazi-kitare-GLASNA-let.46-št.-4-str.-13-17.pdf> (11.12.2018).

Glasba: velika slikovna enciklopedija. 2015. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kitara [on line] *Wikipedija*, prosta enciklopedija. 2018. Dostopno na spletnem naslovu <https://sl.wikipedia.org/wiki/Kitara> (11.1.2019).

KLOSS, Berthold. 2008. *Kitara - Glasbila*. Izola: Založba ARK.

KREČA, Matjaž, POHOLE Nina, ZAZIJAL Tim. 2010. [on line] *Popularnost in razvoj klasične kitare v Sloveniji*. Dostopno na spletnem naslovu <https://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/4201003844.pdf> (1.12.2018).

Konservatorij za glasbo in balet Maribor. [s.d.]. [on line] Vešligaj Vojko. Dostopno na spletnem naslovu <https://www.konservatorij-maribor.si/učitelji/vesligaj-vojko> (12.1.2019).

KUHELJ, Zala. 2014. *Spletišče o kitari*. [on line] Dostopno na spletnem naslovu <http://vseokitari.splet.arnes.si/> (1.12.2018).

RUS, Ljudmil. 2009. *Njeno veličanstvo kitara in njeni podaniki*. Ljubljana: Forma 7.

SPENCE, Keith. 1995. *Šolska enciklopedija, Glasba*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

ŠAVLI, Jan, ŠULIGOJ, Luka. [s.d.] *Skoraj vse o kitarah*. [on line] Dostopno na spletnem naslovu <https://sites.google.com/site/skorajvseokitarah/> (12.12.2018).

Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo. [b.n.] Andrej Grafenauer. [on line] Dostopno na spletnem naslovu <https://www.ag.uni-lj.si/zaposleni/24> (12.12.2018).

10 PRILOGE

Priloga 1: Anketni vprašalnik

Za potrebe raziskovalne naloge sem izdelal anketo. Prosim te, da odgovoriš na vprašanja. Anketa je anonimna. Rezultate bom uporabil izključno v namene raziskovalne naloge. Hvala.

Spol: Ž M

Razred: _____

1. Katera brenkala poznaš:

2. Katere tipe kitare poznaš? Obkrožiš lahko več odgovorov.

- klasično
- električno
- akustično
- električno - bas

3. Koliko strun ima klasična kitara?

- 4
- 5
- 6
- 7
- 8

4. Katerega skladatelja skladb za klasično kitaro poznaš?

5. Kdo je tvoj najljubši kitarist?

6. Katero vrsto glasbe poslušáš?

7. Ali igraš kitaro?

DA

NE

Če DA, potem prosim odgovori še na naslednja vprašanja:

8. Zakaj si se odločil/a za igranje kitare?

9. Koliko časa vadiš kitaro?

- 1 uro na teden
- vsak drugi dan
- vsak dan (vsaj eno uro)
- vsak dan (vsaj dve uri)
- drugo: _____ -